

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль»
вибіркових компонент
освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

за темою – «Діяльність інших органів влади у сфері фінансового контролю»

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 2

Розробник:

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук Парфентій Л.А.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету, кандидат економічних наук, доцент Кравченко О.В.
2. Завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент Ткаченко С.О.

План лекції

1. Контрольна діяльність Антимонопольного комітету України.
2. Контрольні функції Фонду державного майна України і його регіональних представництв.
3. Контроль у сфері соціального страхування.

Рекомендована література:

Нормативна

1. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 року № 3659-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ / Верховна Рада України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. – Законодавство України.
3. Про Фонд державного майна України : Закон України від 9 грудня 2011 року № 4107-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>.

Основна

4. Басанцов І. В. Державний фінансовий контроль: регіональні аспекти. – К. : Видавництво «Корпорація», 2006.
5. Бутинець Ф.Ф., Бардаш С.В., Малюга Н.М., Петренко Н.І. Контроль і ревізія. 2-ге вид. Підручник для студентів ВУЗів. – Житомир: ЖІТІ, 2009. – 512 с.
6. Вітвицька Н.С., Кузьмінська О.Е. Контроль і ревізія: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2010. – 166 с.
7. Воленко В. Г. Зарубіжний досвід державного фінансового контролю в умовах децентралізації / В. Г. Воленко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2019. - Вип. 1. - С. 44-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2019_1_8.
8. Германчук П. К. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан та ін. – К. : НВП «АВТ», 2004. – 424 с.
9. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. – К. : ЦУЛ, 2009. – 424 с.
10. Державний фінансовий контроль : Підручник / С. О. Булгакова, В. Г. Барановська, Л. В. Єрмощенко та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 303 с. (Інтегр. навч.-атестац. комплекс).
11. Дікань Л. В. Контроль і ревізія. Навчальний посібник. / Л. В. Дікань, Н. Ф.Чечетова, Н. В.Синюгіна. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2009. – 256 с.
12. Дікань Л. В. Фінансовий контроль: теорія та методологія : монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2009. - 92 с.

13. Дрозд І. К. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. / І. К. Дрозд, В. О. Шевчук. – К. : Імекс-ЛТД, 2007. – 304 с.
14. Дудко В. П. Державний фінансовий контроль : підручник / В. П. Дудко. – 2-ге вид., перер. та доп. – Чернівці : Прут, 2008. – 624 с.
15. Іванова І. Державний фінансовий контроль. Парадигми розвитку: монографія. / І. Іванова. – К. : Академвидав, 2010. – 168 с.
16. Піхоцький В. В. Ефективність фінансового контролю та державного аудиту для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави / В. Ф. Піхоцький, В. В. Рисін, А. М. Любенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. - 2019. - № 28. Том 1. - С. 205-215.
17. Чумакова І.Ю. Державний фінансовий контроль : Підручник / Чумакова І.Ю., Шульга Н.В.; За заг. ред. О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2013. – 412, [4] с.
18. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник/ А.В. Хмельков. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 548 с.
19. Хом'як Р.Л., Станасюк Н.С. Контроль і ревізія: Навч. посібник. — Вид-во «Магнолія 2006». — Львів, 2011. — 314 с.

Додаткова

20. Аудит в Україні. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту. / За ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю., Підручник. – К. : ЦУЛ, 2012. – 536 с.
21. Вітвицька Н.С. Державний фінансовий контроль: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 408 с.
22. Внутрішній контроль та аудит у секторі державного управління України та європейський досвід / П. П. Андрєєв, О. О. Чечуліна, Ян ван Тайнен, М. Г. Тимохін та ін. – К. : Кафедра, 2011. – 120 с.
23. Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія / [Є. В. Мних, М. О. Никонович, Н. С. Барабаш та ін.]; за ред. Є. В. Мниха. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 319 с.
24. Дікань Л. В. Державний аудит: навчальний посібник / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна. - К.: Знання, 2011. - 503 с.
25. Дікань Л.В. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку : монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна, Н. М. Шульга, Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2010. - 96 с.
26. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. / Л. В. Дікань. – К. : Знання, 2010. – 395 с.
27. Живко З.Б. Контрольно-ревізійна діяльність: навч. посібник / З.Б. Живко, І.О. Ревак, М.О. Живко. - К.: Алерта, 2012. - 496 с.
28. Найдено О. Є. Податковий контроль : навчальний посібник / Найдено О. Є. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 224 с.
29. Шевчук О.А. Державний фінансовий контроль бюджетних установ: навч. посіб. / О.А. Шевчук. – К.: КНТУ, 2007. – 216 с.

Текст лекції

1. Контрольна діяльність Антимонопольного комітету України

Антимонопольний комітет України (АМКУ) є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель.

Повноваження Антимонопольного комітету України визначені в Законі України "Про Антимонопольний комітет України" від 26 листопада 1993 року №3659 - XII. Антимонопольний комітет України підзвітний Верховній Раді України, а у своїй поточній діяльності підпорядковується Кабінету Міністрів України.

Антимонопольний комітет України має у областях і місті Києві свої територіальні відділення.

Посадові особи Антимонопольного комітету (державні уповноважені, голови територіальних відділень та працівники АМКУ, їх територіальних відділень мають право:

- безперешкодно входити на підприємства, в заклади, організації за службовою посвідкою;
- мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки, якщо інше не передбачене законом;
- вимагати усні й письмові пояснення від посадових осіб і громадян, а також необхідні документи та іншу інформацію для перевірки дотримання антимонопольного законодавства;
- залучати до перевірок за узгодженням з відповідними підприємствами та об'єднаннями їхніх спеціалістів;
- складати протоколи про адміністративні правопорушення;
- розглядати справи про порушення антимонопольного законодавства та заяви і справи про економічну конкуренцію;
- приймати рішення за результатами розгляду цих справ;
- представляти Антимонопольний комітет України і його територіальні відділення без спеціальної довіреності в суді або арбітражному суді;
- виносити рішення про вилучення письмових і речових доказів, які можуть бути доказом у справі про порушення законодавства з питань захисту економічної конкуренції.

Органи АМКУ проводять перевірки дотримання антимонопольного законодавства всіма суб'єктами господарювання (незалежно від їх форм власності, розміру, форми господарювання). Неважливо навіть, займають ці суб'єкти господарювання монопольне становище на ринку чи ні.

Перевірки, що проводять органи АМКУ (територіальні відділення) поділяють на планові, позапланові та повторні.

Планова виїзна перевірка - це перевірка, що передбачена планом роботи органу АМКУ (територіального відділення), яка проводиться за місцезнаходженням об'єкта перевірки (чи його структурного підрозділу).

Дана перевірка суб'єкта господарювання проводиться не більше одного разу протягом календарного року на підставі плану-графіку перевірок, затвердженого головою АМКУ (територіального відділення). План-графік складається щоквартально. Суб'єкта господарювання про планову виїзну перевірку мають обов'язково попередити не пізніше ніж за десять календарних днів до її початку.

Позапланова виїзна перевірка - це перевірка, що не передбачена в планах роботи АМКУ (територіального відділення) і проводиться без попередження суб'єкта господарювання за наявності однієї із важливих (наперед визначених) обставин.

Повторна перевірка - це перевірка, що ще раз здійснюється протягом календарного року у зв'язку з проведенням щодо посадових осіб АМКУ (територіального відділення) службового розслідування або порушення кримінальної справи.

Рішення про проведення перевірки приймає голова АМКУ (територіального відділення) і воно оформляється відповідним наказом чи розпорядженням.

Перевірку здійснює комісія у складі не менше двох осіб. Прибувши на підприємство, в організацію, заклад, члени комісії зобов'язані пред'явити керівнику суб'єкта господарювання документи про склад комісії, повноваження її членів, перелік питань, що підлягають перевірці.

Після завершення перевірки члени комісії складають довідки, де мають бути сформульовані висновки і пропозиції з перевірених питань, а також в разі потреби - проміжний акт (в процесі перевірки).

На підставі довідок та матеріалів, одержаних під час перевірки, голова комісії оформляє акт перевірки у двох примірниках. Цей акт повинні підписати голова і всі члени комісії. Один примірник акта перевірки вручають особисто керівнику суб'єкта господарювання, що перевірявся, протягом 5 робочих днів після завершення перевірки.

За порушення антимонопольного законодавства органи АМК України (територіальні відділення) мають право застосовувати до суб'єктів господарювання такі фінансові санкції:

а) антиконкурентні узгоджені дії, зловживання монополієм становисцем, невиконання рішення органів АМК або їх виконання не в повному обсязі - розмір штрафу до 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. У випадку наявності незаконно отриманого прибутку, що перевищує 10% даного доходу, розмір штрафу становитиме не більше потрібного розміру незаконно отриманого прибутку. Якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу не надав його розмір, то накладається штраф до 20 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (НМДГ);

б) здійснення узгоджених дій без дозволу АМК, обмежувальна і дискримінаційна діяльність, недотримання умов концентрації тощо - розмір штрафу до 5 % доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. Якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу АМК не надав його розмір, то накладається штраф до 10 НМДГ;

в) схиляння суб'єктів господарювання до здійснення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, неподання інформації АМК у встановлені терміни, подання інформації АМК в неповному обсязі або недостовірної інформації і т. ін. - розмір штрафу до 1% виручки, а якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу АМК не надав його розмір, то штраф накладається до 2000 НМДГ.

Керівники юридичних осіб та особи, що займаються підприємницькою діяльністю, за порушення антимонопольного законодавства несуть адміністративну відповідальність. Розглядають такі справи й накладають стягнення місцеві суди:

- зловживання монопольним становищем на ринку - розмір штрафу на керівників підприємств до 15 НМДГ, а на фізичних осіб-підприємців до 30 НМДГ;

- неправомірні дії між підприємцями - розмір штрафу аналогічний до першого пункту;

- неподання, несвоєчасне подання інформації або явно недостовірної інформації АМК - на посадових осіб та керівників розмір штрафу до 7 НМДГ, а на фізичних осіб-підприємців до 20 НМДГ;

- ухилення від виконання рішень АМК або несвоєчасне їх виконання - на посадових осіб і керівників розмір штрафу до 6 НМДГ, а на фізичних осіб-підприємців - до 16 НМДГ.

2. Контрольні функції Фонду державного майна України і його регіональних представництв

Фонд державного майна України (ФДМУ) - це державний орган, що здійснює державну політику в сфері приватизації державного майна і виступає орендодавцем майнових комплексів, що перебувають у загальнодержавній власності.

Фонд державного майна України підпорядкований і підзвітний Верховній Раді України. У своїй діяльності ФДМУ керується Конституцією України, Законом України «Про Фонд державного майна України» та іншими законодавчими актами.

Фонд державного майна України створює свої регіональні відділення в областях і місті Києві. У випадку необхідності ФДМУ має право створювати представництва в інших містах та районах України.

Для Фонду державного майна України визначені наступні основні завдання:

- захист майнових прав України на її території та за кордоном;

- забезпечення прав розпорядження майном державних підприємств у процесі їх приватизації, створення спільних підприємств;
- здійснення повноважень щодо організації та проведення приватизації майна підприємств, яке перебуває в загальнодержавній власності;
- виконання повноважень орендодавця майна державних підприємств і організацій та їх структурних підрозділів;
- створення сприятливих умов для процесу демонополізації економіки і розвитку конкурентного середовища в Україні.

Відповідно до визначених для ФДМУ завдань даний Фонд вирішує певні питання. Серед цих питань зокрема і питання, що стосуються контрольних функцій Фонду державного майна України. Даний Фонд:

- розробляє і подає Кабінету Міністрів України проекти державних програм приватизації, організовує та контролює їх виконання;
- створює комісії з приватизації, які наділені, в тому числі контрольними функціями;
- видає ліцензії посередникам;
- щорічно складає звіт про хід приватизації й баланс доходів і видатків ФДМУ та подає його на розгляд і затвердження Верховної Ради України після узгодження з Кабінетом Міністрів України;
- бере участь у розробці проектів нормативних актів з питань управління майном, що є у державній власності, і його приватизації;
- представляє інтереси України за кордоном з питань щодо захисту майнових прав держави.

Фонд державного майна України має право:

- 1) видавати в межах своєї компетенції нормативні документи, обов'язкові для виконання органами державної виконавчої влади, іншими юридичними особами, контролювати їх виконання;
- 2) проводити інвентаризацію загальнодержавного майна, що підлягає приватизації, а також здійснювати аудиторські перевірки ефективності його використання;
- 3) затвердити кошторис витрат з державного позабюджетного фонду приватизації в межах, встановлених Державною програмою приватизації майна державних підприємств.

Працівники Фонду Державного майна України здійснюють контроль, переважно, за часовими параметрами, тобто попередній, поточний і наступний контроль.

Під час попереднього контролю працівники ФДМУ повинні:

- забезпечити контроль за доцільністю включення в план приватизації тих або інших об'єктів державного майна;
- здійснити перевірку обґрунтованості і напруженості планів приватизації державного майна;
- проконтролювати об'єктивність встановлення залишкової вартості об'єкта державного майна і розрахунку початкової його ціни;

- провести перевірку достовірності інформації про усіх учасників приватизації;

- визначити правильність встановлення саме даного способу приватизації (одного із восьми способів) та відпрацювання процедури його реалізації.

В процесі поточного контролю працівники Фонду державного майна України зобов'язані:

- провести огляд об'єкта приватизації державного майна і встановити його фактичний стан;

- перевірити, чи усі будівлі та споруди включені до цілісного майнового комплексу, що підлягає приватизації;

- висловити власну думку (після огляду об'єкта приватизації) щодо оптимального способу приватизації та порівняти її з уже існуючими (аргументи "за" і "проти" того або іншого способу приватизації);

- вести нагляд за дотриманням визначених процедур приватизації під час проведення приватизаційних аукціонів, конкурсів тощо. Під час наступного контролю працівники ФДМУ повинні:

- встановити рівень виконання планів приватизації державного майна за звітний квартал, рік в кількісному та вартісному обчисленні;

- визначити причини й умови, за яких не виконано план приватизації в розрізі окремих її об'єктів;

- виявити факти і схеми порушення законодавства про приватизацію державного майна та осіб, причетних до цього, шляхом скрупульозного вивчення й співставлення первинних документів, облікових реєстрів, форм звітності, оперативних даних;

- розробляти заходи і вносити пропозиції щодо попередження фактів і схем порушення законодавства про приватизацію державного майна або ж їх локалізації.

3. Контроль у сфері соціального страхування

У сфері соціального страхування України контрольні повноваження держава доручила Пенсійному фондові України та Фондові соціального страхування України.

Пенсійний фонд України (ПФУ) проводить контроль за своєчасністю, достовірністю й повнотою нарахування і сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування. Крім того, ПФУ забезпечує перевірки цільового використання підконтрольних йому коштів.

Працівники Фонду мають право перевіряти усіх платників збору на обов'язкове державне пенсійне страхування. Перевірки можуть бути плановими або позаплановими. Планові перевірки здійснюються за планом-графіком, який повинен погоджуватись з Державною податковою службою України. Про планову перевірку письмово попереджують за 10 днів до початку перевірки. Позапланові перевірки проводять без попередження, якщо у працівників ПФУ є серйозні аргументовані підстави, що платник

збору порушує законодавство, а також у випадках зміни суб'єктом перевірки місця реєстрації і зняття з обліку.

Інспектор ПФУ, прийшовши на перевірку до суб'єкта підприємницької діяльності, зобов'язаний пред'явити доручення на проведення перевірки і службове посвідчення.

Основними документами, що підлягають перевірці з боку інспектора ПФУ, є: первинні документи з нарахування і виплати оплати праці, з нарахування і перерахування страхових внесків до Пенсійного фонду; накази (розпорядження) керівника суб'єкта підприємницької діяльності з питань трудових стосунків; трудові книжки; бізнес-плани; журнали 5 (5А); Головна книга; розрахунки сум страхових внесків на загальнообов'язкове пенсійне страхування, що підлягає сплаті за певний місяць (місячна звітність, додаток 23 до відповідної Інструкції ПФУ) і т. ін.

За результатами перевірки інспектор складає акт перевірки у двох примірниках: перший примірник передає керівникові або головному бухгалтеру суб'єкта перевірки, а другий - залишає для Пенсійного фонду.

Основні контрольні функції Фонду соціального страхування України:

- координує та організовує ведення контрольно-ревізійної роботи по коштах управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України, здійснює контроль за усуненням виявлених під час ревізій і перевірок недоліків і порушень.

- здійснює проведення комплексних ревізій, ревізій внутрішньої фінансово-господарської діяльності відділень управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України, перевірки цільового використання коштів управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України, правильності нарахування, сплати, обліку та використання коштів управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України підприємствами, установами і організаціями.

- забезпечує ведення системного аналізу результатів ревізій та перевірок по коштах управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України, підготовку на його основі пропозицій згідно вимог чинного законодавства по відшкодуванню до бюджету управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України завданої шкоди.

- бере участь у підготовці та проведенні нарад, семінарів, навчання і підвищення кваліфікації працівників робочих органів відділення управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України, страхового активу, надає методичну і практичну допомогу відділенням управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України.

- розглядає листи, заяви, скарги з питань, що відносяться до компетенції відділу.

- щоквартально приймає звіти по контрольно-ревізійній роботі відділень управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України та здійснює складання звіту по області. Проводить аналіз виконання контрольно-ревізійної роботи відділень управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України.